

ύψιστη ἀποκάλυψις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης. Μεταξὺ ὅμως τῶν δύο τούτων ὑπάρχει ἡ ἐξῆς διαφορά, ὅτι ἐν μὲν τῇ ἐπιστῆμῃ τὸ θεῖον ἀναπτύσσει μόνην τὴν ἔχουσαν συνειδησιν αὐτοῦ ἐνέργειαν, ἐνῶ ἡ τέχνη περιλαμβάνει ἀμφοτέρας, τὴν τε ἔχουσαν γνῶσιν ἐαυτῆς καὶ τὴν ἀσυνειδήτως ἐνεργοῦσαν. Αἱ δύο αὐταὶ ἐνέργειαι δίστανται ἐν ἀρχῇ καὶ παλαίουςι πρὸς ἀλλήλας, μέχρις οὗ ἐπέλθῃ ἡ συμφιλίωσις καὶ συγχώνευσις αὐτῶν, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν μεγαλοφυίαν. Ἐν ἐρωτήσωμεν τοὺς καλλιτέχνους, οὗτοι θέλουσιν ἀποκριθῆ ἡμῖν ὅτι δύο ὑπάρχουσιν ἐν αὐτοῖς διακεκριμένα δύναμεις, ἡ μὲν αὐθόρμητος, ἀκουσία, ἀσυνειδήτος καὶ ἀκαταμάχητος, ἥτοι ἡ ἔμπνευσις, ἡ δὲ ἔχουσα συνειδησιν ἐαυτῆς, ἐσκεμμένη καὶ ἐλευθέρα, ἥτις διὰ τῆς ἐργασίας ὑποτάσσει μετὰ μακρὰν πάλην τὴν ἔμπνευσιν εἰς τὴν διάνοιαν καὶ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης. Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν διαρκεῖ ἡ πάλη αὕτη μεταξὺ ἐμπνεύσεως καὶ ἐκτελέσεως, ἐνυπάρχει ἐν τῷ τεχνίτῃ ἀντίφρασις καὶ ἀνικανότης πρὸς παραγωγὴν τελείου ἔργου, ἀλλ' ἅμα κατορθωθῆ ὁ συμβιβασμὸς αὐτῶν, γεννᾶται ἀμέσως τὸ καλλιτέχνημα.»

Κρίνοντες τὸν Παράσχον κατὰ τὴν ἀνωτέρω θεωρίαν, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὑπάρχει καὶ ὑπερακμάζει μάλιστα ἐν αὐτῷ ἡ παρὰ τοῦ Schelling θεωρουμένη ὡς πρῶτον προσὸν τοῦ ποιητοῦ ἔνορμος καὶ ἀσυνειδήτος δραστηριότης ὁ ἀπαιτούμενος ὅμως παρὰ τοῦ τεχνολογοῦ τούτου συμβιβασμὸς ταύτης πρὸς τὴν ἄλλην λελογισμένην τοῦ πνεύματος ἐνέργειαν, οὐδέποτε ἐντελῶς κατορθοῦται παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ποιητῇ. Ἡ ἔμπνευσις καὶ ἡ ἐκτέλεσις αἰωνίως παλαίουςι καὶ γρονθοκοποῦνται ἐν αὐτῷ ὡς ὁ Ἡσαῦ καὶ ὁ Ἰακώβ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Ρεβέκας. Παραδείγματα πρὸς κύρωσιν τούτου περιττὸν φαίνεται ἡμῖν ν' ἀναφέρωμεν, διότι ὁ Παράσχος εἶνε ἐκ τῶν ποιητῶν ἐκείνων, ὧν οἱ στίχοι ὑπάρχουσι πρόχειροι ἐν πάσῃ μνήμῃ. Εἰς πάντα αὐτοῦ τὰ ποιήματα θαυμάζομεν κραυγὰς ἀνερχομένας εἰς τὰ χεῖλη ἐκ τῶν μυχῶν ἀληθῶς ἀλγούσης καρδίας, εὐγλωττους ἀποστροφάς, σφοδρότητα πάθους, μεταφορὰς ποιητικωτάτας, συγχρόνως ὅμως σύγχυσις, ἐπαναλήψεις, χάσματα καὶ ἀκαταστασίαν. Ἀναγινώσκοντες τὰ ποιήματα αὐτοῦ ἀντὶ νὰ παριστάμεθα ὡς θεαταὶ εἰς τὴν ἐκρηξίν τοῦ ποιητικοῦ ἡφαιστείου, εἰσαγόμεθα ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ κρατῆρος, ἐν μέσῳ ζεούσης λάβας καὶ συντριμμάτων παντοίων ἀντὶ νὰ θαυμάζωμεν ἐν τοῖς ἔργοις του τὸν ποιητὴν, ἀναγκαζόμεθα πολλάκις ν' ἀναζητῶμεν αὐτὸν ὑπὸ τὰς σκιὰς τῆς ἐκτελέσεως, ὡς ἐν τοῖς παλιμψήστοις χειρογράφοις τοὺς στίχους τοῦ Ἀνακρέοντος καὶ τῆς Σαπφούς ὑπὸ τὰ τροπάρια τοῦ μεσαιῶνος. Τοιοῦτος τοῦλάχιστον φαίνεται ἡμῖν ὁ Παράσχος, αἰοδὸς ἀνώτερος τοῦ ἔσματος του, δένδρον ὅπου ἤθελεν ἀδικηθῆ κρίνομενον ἐκ μόνων τῶν καρπῶν αὐτοῦ, εὐχρον κλειδοκῦμβαλον ἔχον

ἀνάγκην Μινέλλη. Πολλάκις μετὰ τὴν ἀνάγκωσιν καλλίστου τινὸς ἀλλ' ἀνωμάλου ποιήματος αὐτοῦ ἔτυχε ν' ἀναλογισθῶμεν ὁποῖοι τινες ἤθελον ἀναδειχθῆ ὁ Γαίτης, ὁ Βύρων καὶ ὁ Βερανζέρος, ἂν ἀμέσως μετὰ τὴν γέννησιν τῶν ἐτίθεντο ὡς ἄλλοι Μωῦσεῖς ἐντὸς καλαθίου καὶ εὐδοωθέντες διὰ τῶν κυμάτων εἰς Ἑλλάδα, ἐτρέφοντο ἐκμυζῶντες ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν τὰ πατριωτικὰ ἄρθρα τῶν ἡμετέρων ἐφημερίδων, ἀκροῦμενοι τὰς ἀγορεύσεις τῶν ἐν ὑπαίθρῳ ῥητόρων, καὶ ἀκολουθοῦντες τὰς σφῆρας περὶ ποιήσεως συνταγὰς τῶν παρ' ἡμῖν καθηγητῶν τῆς φαρμακολογίας. Τοιαῦτα ἀναλογιζόμενοι λησμονοῦμεν πᾶν παρὰ τῷ κ. Παράσχῳ ψεγάδιον, ἵνα θαυμάσωμεν τὴν ἀγαθότητα τοῦ σπόρου, τοῦ δυναθέντος ἐπὶ τοιοῦτου ἐδάφους νὰ βλαστήσῃ. Ὡς ἤδη εἶπομεν ἀνωτέρω, ἔργον σήμερον τοῦ κριτικοῦ δὲν εἶνε ν' ἀπονέμη ποιητικὰ διπλώματα, ἀλλὰ μόνον νὰ ἐξετάξῃ κατὰ πόσον τὸ ἀνακρινόμενον ἔργον ἐκπληροῖ δεδομένους τινὰς ὅρους. Ἄλλ' ἐν τούτοις ἄδικον ἤθελον εἶναι νὰ μὴ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τῆς πανδαημοσύνης, ὅπου πᾶσα δάφνη εἶνε εἰς πάντα ἄνθρωπον ἀκόπως προσιτή, μόνος ὁ Παράσχος οὐδεμίαν ποτὲ ἐζήλευσεν ἄλλην πλὴν τῆς ποιητικῆς, οὔτε γραμματικοῦ, οὔτε λεξικογράφου, οὔτε μεταφραστοῦ, οὔτε δημάρχου, οὔτε λογίου ἐν Εὐρώπῃ γνωστοῦ, οὔτε κριτικοῦ, οὔτε δημοσιογράφου, οὔτε διπλωμάτου, οὐδ' ὅλας ταύτας ὁμοῦ συνδεδεμένας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ἀλλ' ἐρίφθη ὀλόκληρος εἰς τὴν ποίησιν, ὡς ὁ Κούρτιος εἰς τὸ χάσμα, τὸ πᾶν εἰς αὐτὴν θυσιάσας καὶ τὰ πάντα ὑπομείνας χάριν αὐτῆς. Κατὰ τοὺς πρώτους τοῦ χριστιανισμοῦ αἰῶνας ἡ Ἐκκλησία, ἀκριβολογοῦσα διὰ τὸν φόβον τῶν αἱρέσεων, διύλιζεν αὐστηρῶς τὴν πίστιν παντὸς προσηλύτου, ἀλλ' ἅμα τις τούτων παρεδίδοτο ὑπὲρ Χριστοῦ εἰς τὴν πυρᾶν ἢ τὰ θηρία, εὐθὺς ἔπαυε πᾶσα περὶ τῆς ὀρθοδοξίας του ἀνάκρισις καὶ ἐκηρύττετο Χριστιανός. Ὑπὸ τοιαύτην τοῦλάχιστον ἔποψιν δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς, λησμονοῦντες τὰς ἀπαιτήσεις καὶ λεπτολογίας τῶν τεχνολογῶν, νὰ ὀνομάσωμεν τὸν ὑπὲρ ποιήσεως μαρτυρήσαντα Παράσχον ποιητὴν.

Ε. Δ. ΡΟΪΔΗΣ

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ποιημάτων τοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου, τῷ 1881, ὁ κ. Χ. Ἄννινος, ἀνέκαθεν ἐνθουσιώδης θαυμαστής τοῦ ποιητοῦ, ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ μὴ χάνεσθαι, τὴν ἐπομένῃ εὐφραστάτην σκιαγραφίαν, ἡ ὁποία ἔμεινεν ἱστορική:

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Ἄσσοι δὲν τὸ γινώσκουσι θὰ ἐκπλαγῶσιν, εἶμαι βέβαιος, ἀκούοντες πρώτην φοράν ὅτι ὁ λιγὺς καὶ αἰσθηματίας ποιητής, ὁ διαπρύσιος τοῦ ρομαντισμοῦ κήρυξ, ὁ ἐνθουσιώδης ὑμνωδὸς τῆς φουστανέλλας καὶ τοῦ καρυοφυλλίου, ὁ πυρπολήσας πολλὰς νεανικὰς καρδίας μὲ τὸ φλογερὸν ἐρωτικὸν ἔσμά του καὶ ἠλεκτρίσας πολλὰς ἄλλας διὰ τοῦ σθένους τῶν ἀρειμανίων ἐγερτηρίων του, εἶνε . . . Χῖος.

Ἡ λέξις αὕτη σύρει ἐξόπισθεν αὐτῆς συνήθως ἓνα φάκελλον μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς καὶ τῆς Πιστωτικῆς Τραπεζῆς, δέσμη συναλλαγμάτων καὶ χρεωγράφων, ἐν μέγαρον μαρμαρόκτιστον, μίαν ἀμαξάν μὲ δύο ἵππους, μίαν κόρην μὲ τετρακοσίας χιλιάδας προίκα. Οὐδὲν ἐξ ὧν τούτων κέκτηται ὁ Παράσχος. Πλούσιος εἰς στίχους καὶ ὁμοιοκαταληξίας, εἶνε πτωχός, διὰ τὴν δυστυχίαν τῶν φίλων του, εἰς ἑκατομμύρια. Μετοχὰς δὲν ἔχει, ἐκτὸς ἐκείνων ὅσας μετὰ τῶν λοιπῶν μερῶν τοῦ λόγου μεταχειρίζεται εἰς τοὺς στίχους του, δὲν ἔχει κόρας πρὸς ὑπανδρείαν, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, καὶ ἓνα μόνον ἔχει ἵππον, τὸν Πήγασσον, ἡ διατροφή τοῦ οὐοῦ δὲν τῷ στοιχίζει πολὺ, πιστεύω.

Ἄλλως τε δὲν εἶνε καὶ καθ' ὀλοκληρίαν Χῖος, διότι καὶ μὲν οἱ γονεῖς του κατὰγονται ἐκεῖθεν, ὁ Ἀχιλλεὺς ὅμως γεννηθεὶς ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἀνατραφεὶς ἐν Ἀθήναις εἶνε γνήσιος Ἀθηναῖος καὶ λατρεῖ τὴν πρωτεύουσάν του μετὰ θερμῆς ἰσῆς περιπου πρὸς ἐκείνην, μεθ' ἧς λατρεῖ τὴν Μοῦσαν.

*

Ὁ Ἀχιλλεὺς ἔσχεν ἐκ γενετῆς ἀκέραιον καὶ γνήσιον τὸ ποιητικὸν ἄλκων. Τὸ σθένος τοῦ φρονήματος, τὴν θερμουργὸν φύσιν, τὴν ἀνυπότακτον ὀρμὴν τῆς ψυχῆς ἔδειξεν ὁ μέλλων αἰοδὸς καθήμενος ἔτι ἐπὶ τῶν θρανίων τοῦ σχολείου καὶ μὴ ἀνήκων εἰς τοὺς ἐπιμελεστέρους τῶν μαθητῶν. Ἡμέραν τινὰ τὸ μάθημα ἦτο ἐκ χωρίου ἀρχαίου συγγραφέως, ἐν ᾧ Ἕλλην καὶ Σκύθης φιλονεικοῦσι περὶ φιλίας καὶ ἐκάτερος ἀναφέρει παραδείγματα, ἵνα ἀποδείξῃ πόσον τὸ αἰσθημα τοῦτο εἶνε σεβαστὸν παρὰ τῷ ἰδίῳ ἔθνει. Οἱ μαθηταὶ ἐρωτῶμενοι ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἐδικαίουν χάριν μερολήπτου ἔθνισμοῦ τὸν Ἕλληνα· ἀλλ' ὁ μικρὸς Ἀχιλλεὺς ἐρωτηθεὶς ἐδικαίωσεν εὐθαρσῶς τὸν βάρβαρον. Οἱ μαθηταὶ ἐκάγχασαν εἰρωνικῶς ἀλλ' ἠπόρησαν πολὺ, ὅταν μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁ διδάσκαλος ἐπήνεσε παρρησίᾳ τὴν ἀτημέλητον καὶ κακογραμμῆν ἐκθεσιν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τοῦ ἀμελοῦς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προσωπογραφία και πανομοιότυπον τῆς υπογραφῆς τοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου.

Ἡ Μάγισσα, τὸ Κεράκι, ποιήματα ὑπὸ Ἀχιλλέως Παράσχου.

Ἡ ποίησις τοῦ Παράσχου, ὑπὸ Ε. Δ. Ροΐδου.

Ἀχιλλεύς Παράσχος, ὑπὸ Χ. Ἀννίνου.

Ὁ ποιητής, ὑπὸ Κωστή Παλαμῆ.

Τὸ ἔργον τοῦ Παράσχου, ὑπὸ Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Χρονικά, Δάνειον Πνεῦμα, Ἀλήθειαι, ἡ Ἀλληλογραφία μας.

Ἡ «Εἰκονογραφημένη Ἑστία» τιμῶδα τὴν μνήμην τοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου εἰς αὐτὸν ἀδιέφεδον τὸ δμημερινὸν τῆς ὀφθαλμοῦ ὁλόκληρον. Ἡ προαναγγελθεῖσα ἔτι εἰς τὸ προδεχέει.

Αἱ ἐπιστολαὶ καὶ ἐν γένει πᾶν τὸ ἀφορῶν τὴν «Εἰκονογραφημένην Ἑστίαν»: Πρὸς τὸν κύριον ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΝ, διευθυντὴν τῆς «Εἰκονογραφημένης Ἑστίας» Ἀθήνας.

συντρόφου των καὶ προέτρεψε μετὰ κολακευτικῶν φράσεων νὰ ἦ τοῦ λοιποῦ ἐπιμελέστερος.

Ἄγνωστος πότε ἔγραψε τὰ πρῶτα ποιητικὰ δοκίμια ὁ Ἀχιλλεύς, οὐδ' ἀποδίδω ἐγὼ εἰς τὰ πρῶτα ψελλίσματα, ὅσον δῆποτε μεγάλου συγγραφέως, ἐκτακτον σπουδαιότητα. Τὰ μικρὰ παιδία εἶνε μηχαναὶ ἀτελεῖς τὸ ἀληθὲς καλλιτεχνικὸν πνεῦμα τὸ ζωοποιῶν τὴν μηχανὴν ἐπέρχεται βραδύτερον. Ὁ Μότσαρτ, μικρὸς ἔτι παῖς, ἐπαίριζε θαυμαστικῶς εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον, ἀλλ' ἂν δὲν ἔγραφε κατόπιν τὸν Δὸν Ζουάν, τίς θὰ ἐνεθυμείτο τοῦτο; Ἡ νομίζετε ὅτι ὁ Οὐγκὼ θὰ ἐσώζετο ἐκ τῆς ἀσημότητος μόνον διότι δεκαπενταετῆς ὦν ἤρατο τὸ βραβεῖον τῆς Ἀκαδημίας τῆς Τουλούσης;

Ἐν τούτοις νομίζω, ὅτι τὰ πρῶτα ἔργα τοῦ Ἀχιλλέως ἀνώνυμα ὄντα, ἔλαβον μεγίστην διάδοσιν, καὶ τοῦτο διότι ἦσαν εὐχαὶ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, γραφεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ χάριν πτωχοῦ τινος διανομέως, ὅστις εἶχε μέγιστον συμφέρον, ὡς ἐννοεῖτε, νὰ παραδώσῃ εἰς πᾶσαν θύραν τοὺς στίχους τοῦ μέλλοντος ποιητοῦ τοῦ Ἀλφρέδου.

*

Ἐπῆλθε μετέπειτα ἐποχὴ ὄργανου καὶ σάλου· τὰ μεγάλα πολιτικὰ γεγονότα, τὰ διαδραματιζόμενα ἐν Εὐρώπῃ περὶ τὰ τέλη τῆς ἑκτῆς τοῦ παρόντος αἰῶνος δεκαετηρίδος ἠλέκτριζον τὰς ψυχάς. Ὑπῆρχε τότε νεολαία σφριγῶσα ἐκ ρώμης καὶ φιλοπατρίας ἐν Ἀθήναις, πολλὰ μέλη τῆς ὁποίας σήμερον ἀδίκως καλύπτει τοῦ μνήματος ὁ γοῦς ἢ τῆς ἀσημότητος ἢ βαρεῖα

σινδόνῃ. Καὶ ἡ νεολαία αὕτη φιλοτάραχος, ἐξάλλος, ἐνθουσιῶσα ἐδημιούργησεν αὕτη πρώτη τὴν κατὰ τῶν καθεστώτων ἀντίδρασιν, συνεδαύλισε τὸ πῦρ, ἐροίφθη ἀκράτητος εἰς τὴν πάλιν, καὶ δι' ἀγῶνος ἔχοντος φάσεις ὅτε μὲν παιδαριῶδεις ὅτε δὲ ἡρωϊκῶς, συνήργησεν αὕτη πάντων πρωτίστη εἰς τὸ σπουδαῖον γεγονός τῆς ἀνατροπῆς τῆς πρώτης δυναστείας. Τὴν πολιτικὴν δὲ ταύτην οἶνεὶ χειραφέτησιν παρηκολούθει ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἡ κοινωνικὴ καὶ φιλολογικὴ ἐξέγερσις. Αἱ πέδαί τῆς σκαῖας ἀκινήσιος διερχομένην καὶ ὁ ρομαντισμὸς, φθίνων ἤδη ἐν τῇ Δύσει, εἰσῆλαυνεν ἐν ταῦθα φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὰ ἀνεμένα ἤθη, τοὺς ἀόριστους πόθους, τὰς ἀκατασχέτους ὁρμᾶς, τὴν δυσέλπιδα ἀπαισιοδοξίαν, τὴν παθολογικὴν ἐκείνην κατάστασιν ἐπὶ τέλους, ἣτις εἶνε τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ αἰῶνος ἡμῶν γνώρισμα.

Ὁ διφυῆς οὗτος ὄργανισμὸς ἐνεσαρκώθη εἰς τὸν ἠθάσκοντα ποιητὴν, ὅστις ἐν μέσῳ μιᾶς συνωμοσίας καὶ μιᾶς διαδηλώσεως ἔσχε τὸν καιρὸν νὰ γράψῃ στίχους ἐμπλέους ἀρμονίας καὶ πάθους ἀγνώστου μέχρι τότε. Ἡ νεοελληνικὴ ποίησις εὐρίσκειτο εἰς πρόσκαιρον ὑφέσεως σημεῖον. Ἡ χρυσὴ τοῦ Ζαλοκώστα ποίησις εἶχε θραυσθῆ ἐκ τῆς ὀδύνης. Οἱ Σούτσοι ἔφθινον ἐξοριστοὶ ἢ πενητεύοντες. Καὶ ἤγει μὲν εἰσέτι ἡ μολπὴ τοῦ Ραγκαζῆ, τοῦ Ὀρφανίδου, τοῦ Τανταλίδου, τοῦ Βαλαωρίτου, τοῦ Καρασούτσα, τοῦ Γεωργίου Παράσχου· ἀλλ' οἱ διάδοχοί των δὲν ἐφαίνοντο ἔτι εἰς τὸν ὀρίζοντα. Ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ τελευταίου τῶν ἄνωθι ρηθέντων ποιητῶν, γλυκυτάτου καὶ πατριωτικωτάτου ποιητοῦ, ὅσον φίλου καὶ ἀδελφοῦ φιλοστόργου. Ὁ Ἀχιλλεύς ἐτάνυσε τὰς πτέρυγας, καὶ ἀπὸ τῶν ταπεινῶν εὐχῶν τῶν διανομέων, προσέβη εἰς τὴν διερμηνεύσιν τῶν ἀρρήτων αἰσθημάτων τῆς καρδίας.

Οἱ στίχοι τοῦ πλήρους δυνάμεως καὶ ἐκχειλίζοντες ἐξ αἰσθηματος ἀνυποκόριτου, ἐνεποίησαν πολλὴν αἰσθησιν παρὰ τῷ κοινῷ, ὅπερ ἀπεστήθιζε καὶ τονίζον ἐφαλλε τοὺς περιπαθεῖς στεναγμοὺς τοῦ ποιητοῦ. Ἡ ὀρειότερα περίοδος τοῦ ποιητικοῦ βίου τοῦ Ἀχιλλέως εἶνε, κατὰ τὴν ἐμὴν ταπεινὴν γνώμην, αὕτη, διαρκέσασα ἐπὶ τινὰ ἔτη. Ἐν αὐτῇ ἐγράφησαν πολλὰ ὠραῖα ἔργα καὶ ἐξ αὐτῆς ἔκλουν τὴν γένεσιν πολλὰ ἄλλα γραφέντα μεταγενεστέρως. Βᾶς ἐπὶ τὴν τῆς ἀπάτητον ὁδὸν τοῦ ἀκράτου ρομαντισμοῦ, ἐγκλωπθεῖς εἰς τὸ ἰδιόρρυθμον σύστημά του, ἔσυρε κατόπιν αὐτοῦ πολλοὺς, ταχθεῖς αὐτὸς πρωτοστάτης καὶ διερμηνεύσε τοὺς μυχιούς παλμοὺς ὁλοκλήρου γενεᾶς. Ἐγένετο ἴσως τεχνικώτερος κατόπιν, ἢ Μοῦσά του κατέστη ἀνδρικώτερος καὶ εὐηγοτέρα, καὶ ἀπέκτησε τὴν σοβαρότητα καὶ τὸ ὕψος, αἰρομένη ὑπερθεῖν τῶν φαντασμάτων τῆς νεότητος καὶ ἐπισκοποῦσα κύκλον μάλλον εὐρύτερον καὶ ποικίλον. Ἄλλ' ἐγὼ εἰς τὰς στροφὰς ἐκείνας, ἃς ἐξέπεμπεν ἡ λύρα τοῦ Ἀχιλ-

λέως κατὰ τὴν ἀμαίαν αὐτοῦ ἐποχὴν, τὰς τολμηράς, τὰς ἀλλοκότους, τὰς μὴ λογικὰς ἐνίοτε καὶ ἐν τούτοις σαγηνευούσας, αἰτινες τῶρα μὲν εἰσὶ στεναγμοὶ ἠδὲ παθείας καὶ τῶρα βρυχηθμοὶ μανίας, εἰς τὰ παράβολα ἐκείνα ἄλματα, εἰς τὴν ἀκόρεστον καὶ φρενητιώδη δίψαν τοῦ ἀγνώστου, ἐγὼ ὄχι μόνον τοῦ ποιητοῦ τὸ ἄτομον ἀνευρίσκω ὁλόκληρον, ἀλλὰ καὶ μίαν ὄλην ἐποχὴν.

Ἐνῷ δὲ ὁ Ἀχιλλεύς θύων ἀκαταπαύστως ταῖς Μούσαις ἐγένετο τὸ προσφιλέστατον τεκνίον, δὲν παρημέλει συνάμα καὶ τὴν πολιτικὴν. Ἐσχεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ πλείστα τῶν κινήματων, ἄτινα ἐπήνεγκον τὴν 10 Ὀκτωβρίου, καταδικασθεῖς καὶ φυλακισθεῖς μετὰ τῶν ἄλλων. Ἄλλ' ὅτε ἔτη τινὰ μετὰ ταῦτα ὁ ἀγαθὸς ἐκείνος Μονάρχης ἔβησεν ἀφιλος μακρὰν τῆς πεφιλημένης αὐτῷ γῆς, ὁ ποιητὴς ἀντίπαλος εὐγενῆς καὶ μακροθύμου ἔγραψε τὸ πρὸς τὸν Ὀθωνά Ἐλεγεῖον, ὅπερ ἐν ᾧ εἶνε μία τῶν ὠραιότερων αὐτοῦ ποιητικῶν σελίδων, εἶνε ταυτοχρόνως καὶ μία τῶν ὠραιότερων πράξεων τῆς ζωῆς του.

*

Ἦτο νέος, ζωηρός, αἰσθηματίας καὶ συμπαθὴς τὴν ὄψιν· αἱ τοῦ καιροῦ ἐκείνου εἰκόνας του τὸ μαρτυροῦσι. Καὶ σήμερον ἔτι ὅτε ὁ χρόνος ἤρχισε νὰ ἐπιθέτῃ τὴν πρώτην τοῦ ἀργύρου βαρῆν ἐπὶ τῆς κόμης του καὶ ν' αὐλακοῖ μὲ τὴν πρώτην πρόωρον ρυτίδα τὸ μέτωπον, διατηρεῖ τοὺς τύπους τῆς ἐκφραστικῆς μορφῆς του, τὸ ἀνδρικὸν τῆς ὁποίας ἐπέτεινε τὸ κατὰ παράδοξον ἰδιοτροπιᾶν τῆς φύσεως φερόμενον ἐπὶ τῆς ἀτρίχου μορφῆς του ὑπογένειον ὑπὸ τὸν παχὺν αὐτοῦ μύστακα. Περιεβάλλετο δὲ πρὸς τούτοις μὲ τὴν ἀγύλην, ἣν ἐπιχειεῖ ἐπὶ τῆς μορφῆς ἀείποτε ὁ γνήσιος ποιητικὸς στέφανος. Καὶ τὸν στέφανον τοῦτον, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ὁ Ἀχιλλεύς δὲν ἐλάμβανεν ἐκ τῆς χειρὸς τῶν Ἑλλανοδικῶν, οἵτινες ἐφάνησαν βραδύτερον τόσον ἐλευθέρῳ διανέμοντες τῆδε κἀκείσε τοὺς κλάδους τῶν δαρφῶνων τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τὰ χαρτονομίσματα τοῦ κ. Βουτσινᾶ. Ὁ αὐστηρὸς εἰσηγητὴς τοῦ ἀγῶνος, φερόμενος ὡς ὁ παρομιώδης κεραμεὺς πρὸς κεραμεῖα, ἐπήνεσε μὲν γλυκυπικρῶς τὸν Ἀγνωστοῦ, τὸ μόνον ποίημα, ὅπερ ὑπέβαλεν εἰς τὸν ἀγῶνα ὁ Ἀχιλλεύς, ἠρνήθη ὅμως αὐτῷ τὸ βραβεῖον.

Ἄλλὰ τὴν δάρφην, ἣν ἠρνεῖτο αὐτῷ ὁ ἀλάνθαστος Σύλλαβος τοῦ Πανεπιστημίου, ἀπένειμεν αὐτῷ ἐν ἀνευφημίᾳ ἢ ἀδέκαστος κοινῇ γνώμῃ. Τοιαύτην λοιπὸν ἔχων φύσιν καὶ τοιαῦτα προτερήματα, ἀφέθη ὁ σφριγῶν νεανίας εἰς τὴν ἀκράτητον ὁρμὴν τῆς καρδίας του, καὶ ἐκ πολλῶν χωρίων τῶν διαφόρων αὐτοῦ ποιητικῶν ἔργων καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐπικῶν, ὅπισθεν τῶν φανταστικῶν ἠρώων τοῦ ὁποίου νομίζω ὅτι διαβλέπω τὸ ὑπογένειον τοῦ Ἀχιλλέως, μὲ πείθουσιν ὅτι ἡ νεότης του ὑπῆρξε τρικυμιώδης, καὶ τὸ

κεφάλαιον τῶν αισθηματικῶν περιπλοκῶν τοῦ ἐμπλεῶν περιπετειῶν.

Εἰς ἔρωσ φλογερός, ἠφαιστειώδης, μυθιστορικός, ὑπῆρξεν ἡ κορωνίς, τὸ ἐπισφράγισμα τῆς πυρετώδους ταύτης περιόδου.

Δὲν θέλω ν' ἀσεβήσω ἀνακύρων ἀπὸ τοῦ χρόνου τὸ κοιμητήριον τὰς λεπτομερείας τοῦ ἔρωτος τούτου, γνωστὰς εἰς τὸ πλεῖστον μέρος τῆς προηγουμένης γενεᾶς τῶν Ἀθηναίων, ἀφ' οὗ μάλιστα τὸ ἐρωτικὸν αὐτὸ εἰδύλλιον ἔσχε τὸσον δραματικὸν τέλος. Ἡ Ἑλληνικὴ φιλολογία ὁμῶς ὀφείλει χάριτας πρὸς τὴν «Μαρίαν», ὡς μετωνόμασε τὴν λατρουμένην γυναῖκα ὁ ποιητής, ἥτις καὶ διὰ τοῦ ἔρωτός της καὶ διὰ τῆς ἀπιστίας της ἐγένετο παραίτιος νὰ γραφῶσι τόσαι ὠραῖαι στροφαί, τόσα περιφανῆ ἄσματα. Ὅ,τι ἀληθῶς εἶνε παράδοξον, εἶνε τὸ ἐξῆς, ἂν ἀληθεύῃ ὁ ἔρωσ οὗτος ἐπέπρωτο νὰ λάβῃ ὄλας καὶ πλήρεις τοῦ μυθιστορήματος τὰς φάσεις. Ἐτη τινα βραδυτέρον ὁ ποιητής, ἔπαρχος τότε ἐν Θήρᾳ, εἴμαρτο νὰ δεχθῆ καὶ νὰ φροντίσῃ ὡς ἀρχὴ περὶ τοῦ περιορισμοῦ εἰς μοναστήριον παράφρονος τινος γυναικός.

Καὶ ἡ γυνὴ αὕτη ἦτο ἡ Μαρία.

*

Ἀλλαχοῦ ποιητής δεδοκιμασμένος, συγκρινῶν τὰ πλήθη, τοποθετούμενος ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης εἰς ἐξέχουσαν ἐν τῇ φιλολογίᾳ θέσιν, θὰ εἶχεν ἐπαύλεις, μέγαρα, καὶ ὅταν θὰ ἐβαρύνετο νὰ γράφῃ στροφάς, θὰ μετέβαινε πρὸς ἀναψυχὴν εἰς Θήραν. Αὐτὸ ἐσκέφθη βεβαίως ἡ τότε κυβέρνησις καὶ μὴ δυναμένη νὰ δωρήσῃται αὐτῷ τὰς ἀπολαύσεις ταύτας πραγματικάς, τῷ ἐδώρησε κάτι τι ὁμοιάζον πρὸς αὐτάς, ἀποστέλλουσα αὐτὸν ἔπαρχον καὶ εἰς Θήραν καὶ εἰς Μέγαρα. Μίαν τῶν ἡμερῶν ὁμοῦς ἀπαυδήσας ὁ ποιητὴς νὰ ὁμιλῆ πρὸς τοὺς δημαρχοὺς καὶ τοὺς ἡγουμένους, καὶ νὰ κρύπτῃ τὸν Βύρωνα ὑπὸ τοὺς φακέλλους τῆς ἀλληλογραφίας διὰ νὰ μὴ φωραθῆ ὑπὸ τοῦ κλητῆρος, ἔπεμψεν εἰς κόρακας τὴν ὑπερσίαν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας.

Διωρίσθη κατόπιν ἔρορος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς καὶ εἰς τὴν θέσιν ταύτην διετέλεσεν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον, ἕως ὅτου ἡ κομματικὴ μνησικακία ἀνεῦρε καὶ κατεδίωξεν αὐτόν.

*

Εἰς τὴν συνομιλίαν τοῦ ὁ Ἀχιλλεὺς μεταχειρίζεται τὴν ἔμφασιν τῆς ποιήσεως. Ἀπαγγέλλει μετὰ στόμφου καὶ μετὰ ἐπισημότητος, διατηρεῖ καὶ ἐν τῇ συνήθει ὁμιλίᾳ πολλάκις τὸν αὐτὸν τόνον, καὶ μεταχειρίζεται φράσεις ὅτε μὲν τολμηράς, ὅτε δὲ ἀλλοκότους, ἄλλοτε δυσκαταλήπτους καὶ ἄλλοτε ὠραίας. Οἱ ἀκούοντες νομίζουσι τὸ ὕψος τοῦτο ἐπιτετηθευμένον ἀπ' ἐναντίας εἰς αὐτὸν εἶνε φυσικόν. Ποιητὴς κατὰ πάντα, καὶ εἰς πάσας τὰς δοξασίας αὐτοῦ ἀγαπᾷ συμπαιθῶς τὸ παρελθόν καὶ ἐμμένει—μὲ τὸν νοῦν τουλάχιστον—εἰς τὴν εὐσεβῆ καὶ σώφρονα ἀπλότητα

τῶν πρώτων χρόνων, ἄσπονδος πολέμιος δεικνύμενος πρὸς τὴν ὑλιστικὴν τάσιν, πρὸς ἣν ἀκατασχέτως φέρεται ἢτε φιλοσοφία καὶ ἢ τέχνη τῶν νεωτέρων καιρῶν. Ἐκ τῶν ποιητῶν λατρεῖ τὸν Βύρωνα καὶ τὸν Ὀμηρον, ἀγαπᾷ δὲ τοὺς ἥρωας τοῦ τελευταίου, ὡς ἂν ἦσαν παιδικοὶ αὐτοῦ φίλοι. Ἐκ τῶν τραγικῶν θαυμάζει τὸν Σαίξπηρ.

XAP. ANNINOS

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ¹

Ἐπάρχον ποιηταί, τῶν ὁποίων τὸ ἄσμα ἀντηγεῖ ὡς ἡ ἁρμονικὴ καὶ βαθύνοος ἀποκρυστάλλωσις ἰδεῶν τάξεως ἀσυνήθους καὶ μὴ εὐκόλως προσιτῆς εἰς τοὺς πολλοὺς· ἀντιμέτωποι τούτων ἴστανται οἱ ψάλται, τῶν ὁποίων ἡ μελωδικὴ καὶ καθαρὰ γλῶσσα ἐκφράζει τὸ σύνθημα καὶ τὸ πρόδηλον, πᾶν ὅ,τι σκοτεινότερον ἢ φωτεινότερον αισθάνεται λαδὸς ὀλόκληρος, πᾶσαν ἰδέαν πρὸς ἀντίληψιν τῆς ὁποίας δὲν προκαπιτεῖται ἰδιάζουσα πνευματικὴ ὀξύτης ἢ διανοητικὴ μόρφωσις ἢ ψυχικὴ κατάστασις, πᾶσαν ἰδέαν κυκλοφοροῦσαν οὕτως εἰπεῖν εἰς τὴν ἀτμοσφαιραν, κυριεύουσαν τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν. Οἱ τῆς πρώτης κατηγορίας ποιηταί δυνατὸν νὰ ἔχωσι τὴν πηθῶσιν ὑψηλοτέραν, δυνατὸν νὰ βυθίζωσιν εἰς ὑπερκοσμίας ἐκστάσεις, καὶ νὰ εἶνε ἡ λατρεία τῶν ὀλίγων, τῶν ἐκλεκτῶν, τῶν καλλιτεχνικώτερον διαπλασμένων. Ἄλλ' οἱ ποιηταί τῆς δευτέρας κατηγορίας δὲν εἶνε ὀλιγώτερον τῶν πρώτων φθονητοὶ καὶ ὀλιγώτερον ἄξιοι τῶν ἀμαράντων στεφάνων τῆς Μούσης· οὗτοι εἶνε πλησιέστερον ἡμῶν, καὶ δι' αὐτὸ τοὺς ἀγαπῶσιν οἱ πολλοὶ βαθύτερον. Εἶνε πολὺ μᾶλλον ἀνθρώπινοι τῶν πρώτων· μὲ τὴν δακρυστάλλακτον, ὡς μαρτύρων ὄψιν, ἢ μὲ τὸ χερουδικὸν ἐπὶ τῶν χειλέων μειδίημα, ἢ μὲ τὸ ἀστράπτον ἐκ τῆς ὀργῆς βλέμμα, συγκινοῦσιν ἰσχυρότερον τὰ πλήθη, ἀναπαριστῶσι πλειότερον τὴν ψυχὴν τῆς κοινωνίας ἐν τῇ ὁποίᾳ ζῶσι. Τῶν ποιητῶν τούτων σκοπὸς δὲν εἶνε τὸσον ἡ δημιουργία τοῦ ἀπολύτως ὠραίου, ὅσον ἡ ἔκφρασις ἢ ἔντονος, ἢ ἰσχυρά, καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καλλιτεχνικῆ τῶν ὁπωιωνδήποτε ἀληθειῶν, αἵτινες χαρακτηρίζουσι, τῶν ὁπωιωνδήποτε ἐρώτων, οἵτινες συνταράσσουσι τὴν κοινωνίαν. Ἐν τῇ ἐπιδιώξει δὲ τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ χαρακτηριστικοῦ, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ αισθηματος μᾶλλον ἢ διὰ τοῦ φωτός τοῦ λογικοῦ καὶ τῶν ἀποκαλύψεων τῆς φαντασίας, φθάνουσι ἐνίοτε καὶ οὗτοι μέχρι τοῦ μεγάλου, μέχρι τοῦ ὑψηλοῦ. Μεταξὺ τῶν ποιητῶν τῆς δευτέρας ταύτης κατηγορίας πρέπει νὰ κατατάξωμεν καὶ τὸν Ἀχιλλεὺ Παράσχον. Ἡ φωνὴ του, ὡς ἡ φωνὴ αἰοιδῶν τιμῶν ἐν τῷ θεάτρῳ, δὲν διακρίνεται διὰ τὴν τέχνην της, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰσχύν της· καὶ ἡ φωνὴ αὕτη ὁσάκις ἐκχύνεται εἰς ὄλον της τὸ πλάτος, μὲθ' ὄλον της τὸ ἀκανόνιστον, ἀκούεται πολὺ προσεκτικώτερον ἄλλων, συγκινεῖ, ἐνθουσιᾷ, χειροκροτεῖται. Μέγας τις κριτικὸς λέγει περὶ τοῦ Βύρωνος ὅτι οὐδέποτε ἄλλοτε ὁ κόσμος εἶδε τὸσον μέγαν ποιητὴν μὲ τὸσον στενήν φαντασίαν. Εὐλόγως καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν περὶ τοῦ Ἀχιλλεῦ

λέως Παράσχου, ὅστις ἄλλως τε ζωηρότερον ἄλλων ἐκπροσωπεῖ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν ποιήσει τὸν βυρωνισμόν, ὅτι ἀπατελεῖ ἂν ὄχι μοναδικόν, ἀλλ' ὁμῶς σπάνιον φαινόμενον ποιητοῦ τὸσον ἐξόχου μὲ τὰς αἰελλείψεις. Κρίνων ὁ Βερναρδάκης πρὸς τριάκοντα καὶ πλέον ἐτῶν τὸν «Ἀγνωστον ποιητὴν», τὸν ἀποσταλέντα καὶ πρωτεύσαντα εἰς τὸν Βουσιναῖον διαγωνισμόν, παρετήρει ὅτι τὰ πολλὰ καὶ μέγала ἐλαττώματα τοῦ ποιήματος αὐτοῦ ἐξαγοράζει μία καὶ μόνη ἀρετὴ, τῆς ὁποίας ἐστεροῦντο πάντες οἱ μετ' αὐτοῦ συναγωνισθέντες· ἡ ἀρετὴ αὕτη εἶνε ἡ ἐμπνευσις. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ στίχοι τοῦ Ἀγνωστοῦ εἶνε ἐν ταύτῳ καὶ καλοὶ καὶ κακοί. Ἡ κρίσις αὕτη, ἥτις εἶνε κάπως αὐστηρά, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψει τινὰ μεταγενέστερα ποιήματα τῆς ὠριμωτέρας ἡλικίας τοῦ Παράσχου, ἀλλ' εἶνε κατ' οὐσίαν ἀληθής. Μήπως ἄλλος πάλιν κριτικὸς διάσχημος δὲν εἶπε τὸ κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον παράδοξον τοῦτο, ὅτι ἐκεῖνοι ἀκριβῶς οἱ στίχοι τοῦ Βίκτορος Οὐγκῶ εἶνε οἱ ὠραιότεροι ὅσοι ὀλιγώτερον ἀντέχουσι εἰς τὴν βίασιν τῆς κριτικῆς; Σπανίως ἀναγινώσκουσι τοῦ Παράσχου ποίημα τέλειον· ἀλλὰ καὶ δὲν ὑπάρχει σχεδὸν ποίημα αὐτοῦ, ὅπου νὰ μὴ ἀπαντῶμεν στίχους ὠραίους καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως.

Ἐπάρχον οἱ φρονοῦντες—καὶ ἔχουσι μέγα δίκαιον—ὅτι ἐκ τῶν τριῶν χορδῶν τῶν ποιητικῶν ἀπάντων τοῦ Παράσχου, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἐδῶ κ' ἐκεῖ κατεσπαρμένον ἔργων του δυνατὰ ν' ἀποτελεσθῆ κατ' ἐκλογὴν τομιδίον ἀγνῆς, ἀψόγου, μεγάλης ποιήσεως. Ἀλλὰ τότε ὁ ποιητὴς τοῦ ἐκλεκτικοῦ ἐκεῖνου τομιδίου δὲν θὰ ἦτο ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος, ὅπως ὄλοι τὸν αἰθανόμεθα καὶ τὸν ἀγαπῶμεν, πάντοτε ἢ ἀπαξ ἐν τῷ βίῳ ἡμῶν· ὄλος ὁ Ἀχιλλεὺς, μὲ τὴν δύναμιν καὶ μὲ τὰς ἀδυναμίας του· θὰ ἔχανε τότε τὴν φυσιογνωμίαν του, θὰ ἐγίνετο ἄλλος. Καὶ ἡμεῖς τὸν θέλωμεν ὅπως εἶνε· διότι τοιοῦτος ὢν, ὄχι τέλειος, εἶνε κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμῶν· εἶνε ἡ ἀλήθεια, εἶνε ἡ ποιήσις, ὅπως τὴν ἐννοοῦμεν.

Καὶ ἡ ἰσχυρὰ φωνὴ αὕτη τί μᾶς λέγει; Ἡ φωνὴ αὕτη δὲν λέγει, ἀλλὰ θρηνεῖ. Κυρίως εἰπεῖν, δὲν παρατάσσει ἰδέας· ἐκφράζει αισθηματικά. Καὶ τὰ αισθηματικά ταῦτα εἶνε πάντοτε σχεδὸν θρηνοί. Ἄν ἦτον ἀληθῆς ἡ κάπως αὐθαίρετος ἄλλως τε, γνώμη, ἢν διετύπωσεν ὁ Σπυριδῶν Ζαμπέλιος, ὁ συγγραφεὺς τῶν «Κρητικῶν Γάμων», καθ' ἣν τὸ θρηνητικὸν εἶνε τὸ κύριον γνώρισμα τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς, καὶ ἐπομένως τῆς ἐλληνικῆς ποιήσεως, ἀρχαίας καὶ νεωτέρας, ὁ Παράσχος εὐλόγως ἔπρεπε νὰ ἀναγνωρισθῆ ὡς ὁ ἐλληνικώτατος τῶν ποιητῶν. Ἀλλὰ τί πρὸς τοῦτο; ἐν τῷ οὐσιῶδες γνώρισμα αὐτοῦ· εἶνε Ποιητής· πάντα τὰ χαρακτηριστικά, διακοσμητικά, καὶ προσδιοριστικά ἐπιθέτα τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ ἀκολουθοῦσιν ὡς δευτερεύοντα. Καὶ ὁ ποιητὴς οὗτος δὲν ἐννοεῖ καὶ δὲν ψάλλει· αισθάνεται καὶ κραυγάζει. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν τὸ λέγῃ ὁ Ρενάν ἢ ἄλλος τις ὅτι ἡ ποιήσις ἀπὸ μίαν κραυγὴν ἐγεννήθη. Ἀλλὰ κραυγάζει, ὀλοφύρεται· ὁ θρηγὸς εἶνε καὶ ἡ Μοῦσα καὶ ἡ τέχνη του. Εἴτε ὁ ἔρωσ, εἴτε ἡ πατρίς, εἴτε ὁ θάνατος τὸν ἐμπνεεῖ, ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος συνθέτει, ἢ κἀλλιον ἄνευ συνθετικῆς τινος φροντίδος, παρατάσσει ἐλεγείας. Ὁ ἔρωσ, ἡ πατρίς, ὁ θάνατος εἶνε αἱ τρεῖς μεγάλα χορδαὶ τῆς λύρας. Ἐπὶ τῶν χορδῶν

¹ Ἐξ ἄρθρου δημοσιευθέντος ἐν τῇ «Ἐφημερίδι».